

**MÚSICA
ANTIGA**

16 DE GENER
SALA 1 PAU CASALS

UN MAR DE MÚSIQUES (1440-1880)

EL SO ORIGINAL. JORDI SAVALL

VILLANCETS CRIOLLS EN DIÀLEG AMB LES MÚSIQUES D'ÀFRICA, D'AMÈRICA I DEL CARIB

RECITAT (1). Butlla del Papa Nicolau V de 1455 en què concedeix al rei Alfons de Portugal i a l'infant D. Henrique i als seus successors totes les conquestes d'Àfrica.

Així s'esdevingué que foren recorreguts ports, illes i mars; hom arribà i ocupà Guinea i els ports, les illes i els mars adjacents, navegant més tard fins la desembocadura del riu conegut com a Nil (Níger), fent la guerra contra els pobles d'aquelles contrades i apoderant-se de les illes i dels mars adjacents. Guineans i negres presos per la força, altres adquirits legítimament per contracte de compra, foren portats al regne, on en gran nombre es van convertir a la fe catòlica, cosa que esperem que progressi fins a la conversió del poble o, si més no, de molts més.

1. MÚSICA

Lament africà (Cant griot) – Mali.

2. MÚSICA

La tricotea Samartín la vea (Canzon alla villota) - Alonso (Cançoner de Palau, n. 247).

La tricotea
Samartín la vea;
abres un poc
al agua y señalea.

La bota sembra tuleta,
la señal d'un chapiré.
Ge que te gus per mundo spesa.
La botilla plena,
dama, qui mayna,
cerralí la vena.
Orli, çerli, trum madama,
çerliçer, cerrarli ben,
votr'ami contrari ben.
Niqui, niquidon,
formagidón, formagidón.
Yo soy monarchea
de grande nobrea.
Dama, por amor,
dama, bel se mea;
dama, yo la vea.

RECITAT (2): Cristóbal Colón, *Diario de a bordo*. Noche de 11 de octubre de 1492.

Navegó al Ouesudeste. Tuvieron mucha mar y más que en todo el viaje habían tenido. Toda la noche oyeron pasar pájaros. La mar estaba plana como el río de Sevilla. Y porque la carabela Pinta era la más velera e iba delante del Almirante, halló tierra y hizo las señas que el Almirante había mandado. Esta tierra vido primero un marinero que se decía Rodrigo de Triana. Fue sobre el castillo de popa: vió un resplandor, muy ténue y furtivo, pero no atrevióse a decir nada. Llamó al Oficial de la Cámara Real y le dijo que parecía haber visto una luz. Él escrutó la oscuridad y también viola. Era como una luz chica de candela de cera que subíase y bajábase cada vez más cerca. A dos horas después de medianoche, la tierra apareció distante sólo de dos leguas.

3. MÚSICA I RECITAT (3):

Poema nàhuatl sobre la fugacitat universal.

¿Cuix oc nelli nemohua oa in tlalticpac Yhui
[ohuaye?

An nochipa tlalticpac: zan achica ye nican.
Tel ca chalchihuitl no xamani
no teocuitlatl in tlapani
no quetzalli poztequi Ya hui ohuaya
an nochipa tlalticpac: zan achica ye nican.

Realment es viu a la terra?

No per sempre a la terra: només una mica aquí.
Encara que sigui jade es trenca,
encara que sigui or es trenca,
encara que sigui plomatge de quetzal s'esquinça,
no per sempre a la terra: només una mica aquí.

RECITAT (4). El mateix any, Cristòfor Colom envia des de Santo Domingo al seu amic florentí Juanotto Berardi el primer carregament d'esclaus que travessava l'Atlàntic d'oest a est, amb indis taïnos.

4. MÚSICA

Cant a Oshun. Tradicional afroclubà (Cuba).

Dide dide dide dide; dide dide
Kowá kowá lerí oyókota apranga niddé

Ashé omo lo kuní
Ebó elese Obini
Mowi loní mowi loná
Okó obá iche
A la moro yerefa

Idde were were idde oshun idde were were
Idde were idde oshun idde were were malo iyá
Ocha kiniwa idde oshún
Chekecheke idde oshún
Idde were were

Coro: Idde were were idda osuo idde were were
Idde were idda osuo idde were idda iyá
Ocha kiniwa idda oshún
Chekecheke idda iyá
Idde were were

Idde were yalodde idde were were malo iyá
Idde were idde oshun idde were were maro iyami

Ocha kiniwa idde oshún
Chekecheke idde oshún
Idde were were

Coro: Idde were were idda osuo idde were were
Idde were idda osuo idde were idda iyá

Ocha kiniwa idde oshún
Chekecheke idda iyá
Idde were were

Yalodde ile wanlere
Coro: ala iyé ye wanlere a
Yalodde ile wanlere
Coro: ala iyé ye wanlere a
ile wanlere

Coro: ala iyé ye wanlere a

Baba sesé iyami

Coro: moko sun

Iyá sesé iyami

Coro: moko sun

Iyá chekecheke

Coro: moko sun

Eye baka tara

Coro: moko sun

ile wanlere
 Coro: ala iyé ye wanlere a
 Yalodde ile wanlere
 Coro: ala iyé ye wanlere a
 ile wanlere
 Coro: ala iyé ye wanlere a
 Baba sesé iyami
 Coro: moko sun
 Irá sesé iyami
 Coro: moko sun
 Ira chekecheke
 Coro: moko sun
 Eye baka tara
 Coro: moko sun
 Emi seke okoddo
 Coro: moko sun
 Eye baka tara
 Coro: moko sun
 Olo lowo mayo
 Coro: moko sun
 ile wanlere
 Coro: ala iyé ye wanlere a
 Yalodde ile wanlere
 Coro: ala iyé ye wanlere a
 ile wanlere
 Coro: ala iyé ye wanlere a
 lle wanlere
 Coro: ala iyé ye wanlere a
 Baba lagwa yeyé baba lagwa yeyé
 Coro: Lagwa lagwa yeyé lagwa lagwa yeyé
 Baba lagwa yeyé baba lagwa yeyé
 Coro: Lagwa lagwa yeyé lagwa lagwa yeyé

Baba lagwa yeyé baba lagwa yeyé
 Coro: Lagwa lagwa yeyé lagwa lagwa yeyé
 Laye laye lagwa yeyé
 Coro: Laye laye lagwa yeyé
 Ohhh morí yeyé ooooh
 Coro: Laye laye lagwa yeyé
 Yalodde mori yeyeo
 Coro: Laye laye lagwa yeyé
 Laye laye lagwa yeyé
 Coro: Laye laye lagwa yeyé
 Ohhh morí yeyé ooooh
 Coro: Laye laye lagwa yeyé
 Yalodde mori yeyeo
 Coro: Laye laye lagwa yeyé
 Ehhhh yeyé omá, yeye oma yeyé
 Yeye oma yeyé yeye oma yeye
 Coro: yeyé omá, yeye oma yeyé
 Ehhhh yeyé omá, yeye oma yeyé
 Coro: yeyé omá, yeye oma yeyé
 Ehhhh yeyé omá, yeye oma yeyé
 Coro: yeyé omá, yeye oma yeyé
 Yeye oma yeyé yeye oma yeye
 Coro: yeyé omá, yeye oma yeyé
 Ehhhh yeyé omá, yeye oma yeyé
 Coro: yeyé omá, yeye oma yeyé
 Oma yeyé yalodde yeyé oma
 Coro: oma yeyé
 Yeyé oma
 Coro: oma yeyé
 Yeyé oma
 Coro: oma yeyé...

5. MÚSICA

Ballmannan (Vudú haitià).

Enfermo estoy, acostado. No me puedo levantar.
 Ballmannan, oh!
 No soy de aquí . Llegó mi hora ya me voy.
 La enfermedad no sana.
 Digo wo wo wo, la enfermedad no sana.
 A pesar de todo lo hecho, la enfermedad no sana.
 Hermano, no, no, no, la enfermedad no sana.
 La enfermedad no sana.
 Lo grito al cielo, la enfermedad no sana.

RECITAT (5). El 1533, primera rebel·lió d'esclaus a Cuba, a les mines d'or de la vila de Bayamo. Fou sufocada pel governador Manuel de Rojas, i els rebels foren "esquarterats i els seus caps clavats en sengles pals". Les rebel·lions d'esclaus negres es repeteixen en major o menor nombre per tota la regió del Carib: el 1532 a Veneçuela, i el 1533 a Cuba i a Panamà. El 1547 destaca la prolongada rebel·lió de Sebastián Lemba a la Hispaniola, i el 1550 la de Juan Criollo, que durà diversos anys. El

1579, els negres rebels de Portobelo (Panamà) arribaren a signar un tractat de pau amb els colons espanyols, per mitjà del qual assoliren la llibertat col·lectiva.

6. MÚSICA

Ofulú lorêrê-ê (Candomblé, cant orisha per a Oxalá) – Tradició oral (Bahia, Brasil).

Arranjament: Aloysio de Alencar Pinto

Ofulú lorêrê ê
O kenhênhen Legibô
Ile ifan moxué babá ajiborê mojobá ô
Oluwá é mawô
É mawô é walêxê
É mawô ê lê sê kan babá
É mawô é walêxê

Aire que respirem, Senyor de la Felicitat
El qui governa Elegibô
Tota la terra d'Ifan us saluda
Senyor de la terra, coneixedor dels secrets.
Coneixent els secrets dels coixos.
Coneixent els secrets dels geperuts.
Coneixent els secrets dels coixos.

RECITAT (6). 1556. La Corona decidí l'establiment, a La Palma, a Tenerife i a Gran Canària, d'un jutge de registre a cadascuna d'aquestes illes com a oficial de la Casa de Contractació per a controlar el tràfic d'esclaus a través d'Àfrica. En aquella època, a Sevilla hi havia més de sis mil esclaus d'origen africà.

7. MÚSICA

La Negrina: San Sabeya gugurumbé

Mateu Fletxa, el Vell (1491-1553)

Florida estava la rosa,
que ô vento le volvia la folla.
Caminemos y veremos
a Dios hecho ya mortal.
¿Qué diremos que cantemos
al que nos libró del mal
y al alma de ser cativa?
¡Viva, viva, viva! ¡Viva!
Canta tú y responderé.
- *San Sabeya,*
gugurumbé, alangandanga,
gugurumbé, gurumbé...
mantenga, señor Joan Branca,
mantega vossa meçè.
¿Sabé como é ya nacido,
ayá em Berem
un Niño muy garrido?
- Sa muy ben.
Vamo a ver su nacimiento.
Dios, pesebre echado está.
- Sa contento. Vamo ayá.
¡Su!, vení, que ye verá.
Bonasa, bonasa,
su camisoncico rondaro;
çagarano, çagarano,
su sanico coyo roso,

Florida estava la rosa
a la que el vent movia els pètals.
Caminem i veurem
Déu tornat mortal.
Què direm, què cantarem
a qui ens ha alliberat del mal
i l'ànima d'estar captiva?
Visca, visca, visca! Visca!
Canta tu, i jo respondré.
San Sabeya
gugurumbé, alangandanga,
gugurumbé, gurumbé...
Mantingueu, senyor Joan Branca,
mantingueu vostra gràcia.
Sabeu com ha nascut,
allà a Betlem,
un nen molt estimat?
Està molt bé.
Anem a veure el seu naixement.
Déu jau al pessebre.
Està content. Anem-hi.
Veni, que ja veureu,
bonic, bonic,
la seva camiseta sargida;
sagrat, sagrat,
el seu coll sa i rosat,

sa hermoso, sa hermoso,
çucar miendro ye verá.-
Alangandanga,
gugurumbé, San Sabeya
gugurumbé, alangandanga,
gugurumbé, gurum-gurumbé...
Alelluia, alleluia, alleluia!

està formós, està formós,
la seva careta somrient, ja veureu.
Alangandanga,
gugurumbé, San Sabeya
gugurumbé, alangandanga,
gugurumbé, gurum-gurumbé...
Al·leluia, al·leluia, al·leluia!

Los Negritos / Gurumbé (Son jarocho).

Jesú María que m'espanta
como hacen los negros pa trabajá
moliendo caña sin descansá
ja, ja, ja, ja,
ja, ja, ja, ja.

Gurumbé, gurumbé,
gurumbé, gurumbé,
Que jaze nublao
y quere llové.

Gurumbé, gurumbé,
gurumbé, gurumbé.
Que teque manequ
chuchú mayambé.

Qué bonitos son los negros
bailando la contradanza,
bailando la contradanza
qué bonitos son los negros.

Con sus zapatitos nuevos
haciendo tanta mudanza,
o bailando bien sosiego
pegados panza con panza.

Jesú María que m'espanta...

RECITAT (7). De ningún navío en que se llevaren esclavos negros à las Indias, de cualquier parte que sea, se pueda desembarcar ningún negro, varón o hembra, en tierra de ningún puerto sin licencia del gobernador o alcalde mayor, y de nuestros oficiales reales que en él residieren, los cuales cuenten los negros que salieren en cada barca, para ver si van algunos sin licencia ó registro, pena de que el barquero que echare en tierra negro ò negra sin licencia de los susodichos, por el mismo caso pierda la barca, y sea preso por termino de treinta días.

Leyes de los Reinos de las Indias, 17 de març de 1557, capítol 10.

8. MÚSICA

El son de la Má' Teodora – Teodora Ginés (Cuba, 1562).

¿Dónde está la Má Teodora?
Rajando la leña está.
Con su palo y su bandola
Rajando la leña está.
Rajando la leña está
Rajando la leña está
Rajando la leña está.

9. MÚSICA

Sinanon saran (Cant griot) – Mali.

Sato, dia sara
Saton sinanon sara

La fi s'anuncia,
la fi de la dansa despreocupada

Ahn déni nyanmato dé
 Woyi déni nyamanto
 Sunguruluw déni nyamanto
 Kalalenuw déni nyamanto
 La Guinée kamalenwa yé diamana kè mantola
 Deninya lu faro koyé diamanaló
 Ayé daralokoyè kè diamanaló
 Deninya lu faro koyé diamanaló
 Ayé daralo koyè kè diamanaló
 Suguruw mènafuru kikè diamanako
 Kèna den kèfólo soro sinanon sara
 Suguruw mènafuru kikè diamanako
 Kèna den musso soro sinanon sara
 Sato, dia sara
 Sato sinanon sara
 Ahn déni nyanmato dé
 Woyi déni nyamanto
 Ahn déni nyanmato dé
 Sugurulu wahn sinanon sara
 Sato, dia sara
 Sato sinanon sara
 Sugurulu wahn sinanon sara

de les noies joves.
 Això passa a totes les noies
 quan esdevenen dones.
 Noies, pareu molta atenció;
 nois, pareu molta atenció:
 faig una crida als nois joves de Guinea
 perquè ajudin les noies a evitar els perills.
 És el moment crític
 de la vida d'una noia,
 quan es casa
 i pareix una nena o un nen;
 és la fi d'un període
 de la vida que s'anuncia,
 el moment en què tan sols pensa en si mateixa.
 Quan la noia esdevé dona,
 els nois admiren la noia;
 però ha de parar molta atenció.
 Els nois també han de
 respectar les normes de la societat.
 Això afecta totes les noies:
 noies, la fi s'anuncia;
 és la fi de la infantesa.

RECITAT (8). L'illa es troba dividida en tres menes d'homes, a saber, senyors, serfs i esclaus. Els esclaus i la seva descendència, estant sotmesos per sempre als seus senyors, són mantinguts i conservats amb més cura que els serfs, que només són seus durant cinc anys, d'acord amb la llei de l'illa. Per tant, ara per ara, els serfs tenen les pitjors vides, car són sotmesos a treballs molt penosos, habitatge precari i una alimentació molt escassa... Quant a l'ús dels serfs, depèn molt de com sigui el senyor, si clement o cruel. Aquells qui són clements tracten bé els seus serfs, tant pel que fa al menjar i la beguda com pel que fa a l'habitatge, i els fan fer feines que no són inadequades per als cristians. Però si els senyors són cruels, els serfs viuen unes vides tedioses i miserables... He arribat a veure un capatàs com pegava un serf amb una cana al cap fins que li rajava la sang, per una falta insignificant, i tot i així ha de tenir paciència si no vol patir conseqüències pitjors. És cert que he vist tal crueltat contra els serfs que no pensava que un cristià podria infligir a altri. Tanmateix, a mesura que han vingut a governar homes més discrets i de millor mena, la vida dels serfs ha millorat considerablement; ara per ara, la majoria dels serfs dorm en hamaques i en estances calentes, i quan es mullen, tenen camises i calces de recanvi, que és tota la roba que duen, i són alimentats amb carn d'os dues o tres vegades per setmana.

Richard Ligon, *A True & Exact History of the Island of Barbadoes* (London, 1673), 43-51.

10. MÚSICA

Look over yonder (Cant d'esclaus).

Look over yonder
 Hot sun turning over
 And it wont go down, oh lord it won't go down.

My little sister wrote me last December
 Crying all the time, oh lord crying all the
 [time.

Mira més enllà
 El sol calent donant voltes
 I no baixarà, oh Senyor, no baixarà.

La meva germana petita em va escriure el
 [desembre passat

Look over yonder
Hot sun really turning over
And it won't go down, oh my lord it won't go
[down.

Plorant sense parar, oh Senyor, plorant sense
[parar.

Mira més enllà
El sol calent realment donant voltes
I no baixarà, oh el meu Senyor, no baixarà.

RECITAT (9). Quan [els esclaus] són tractats amb amabilitat, i quan són ben alimentats, es consideren la gent més feliç del món i estan disposats a qualsevol cosa... Tanmateix, és cert que, en general, són orgullosos, altius i autoritaris; i tenen una opinió tan favorable de si mateixos, que es creuen millors que els senyors a qui serveixen. És això que obliga les nacions europees establertes a Amèrica a tractar-los severament i a no perdonar-los les seves faltes, tal com hom podria fer amb gent que no temés; perquè, si els esclaus tenen la més mínima sospita que hom els tem, es tornen més insolents i més disposats a conspirar plegats per alliberar-se del seu captiveri [...] Hom pot imaginar fàcilment la feixuguesa del seu treball pel gran deler amb què els nostres colons fan gala de la seva fortuna acumulada: només per això han vingut a les illes, i obtenen dels negres tots els serveis que poden. És per això que no sols treballen de trenc d'alba fins al migdia, sinó també bona part de la nit, sobretot quan és temporada de petun [tabac].

J.B. du Tertre, *Histoire générale des Antilles habitées par les françoise*, 1667-1671, vol. 2, p. 465 y 488.

11. MÚSICA

Tleycantimo choquiliya (Mestís i indi)
Gaspar Fernandes (ca. 1563/1571-1629).

Tleycantimo choquiliya
mis prasedes mi apission.
Tleycantimo choquiliya
mis prasedes mi apission.
Alleloya, alleloya, alleloya.

Coplas
Dejalto el llando creçida
mizalto el mulo y el guey.
Jimoiol lali mi rey
tleinmir tolinia mi lada.

No se porque de meis pena
tan lindo cara de rosa,
mor pihol lochin miño hermosa
nochalchiuh asojena.
Jesus de mi goraçon
no lloreis mi fantasia.

Cantem per tu, petita flor
Els meus plaers, la meva passió.
Cantem per tu, petita flor
Els meus plaers, la meva passió.
Al·leluia, al·leluia, al·leluia.

Coplas
Deixant créixer el plor
mirant el mur i el bou
gemegant per mi rei meu
tens tota la meva ànima.

No sé la raó de les meves penes
preciosa cara de rosa
nen bonic meu
lliri meu
Jesús del meu cor
no ploris fantasia meva.

12. MÚSICA

Canto do Guerreiro (Caboclinho de Paraíba) – Erivan Araújo (Brasil).

Arranjament: Michel Costa

Eu vi na mata um padecer
de um *Curumim* correr pro Rio.
Macacos grilos e guerreiros
endoidecerem com o trovão
que eu nunca escutara.
E eu que vivia em plena harmonia
com o que Deus criou,
Tupã me deu essa alegria de ser índio
E você tirou de mim essa magia de ser limpo.
De ser índio
de ser limpo
de ser lindo.

Vaig veure a la selva un patiment
d'un vailet que corria cap al riu.
Micos, grills i guerrers
van perdre el seny amb el tro
que jo mai abans havia sentit.
I jo, que vivia en plena harmonia
amb allò que Déu ha creat,
Tupã m'ha donat aquesta alegria de ser indi,
i de mi has arrencat aquesta màgia de ser net.
De ser indi,
de ser net,
de ser bonic.

RECITAT (10). Tots els serfs importats i portats a aquest país, per mar o per terra, que no eren cristians al seu país natal (excepte turcs i moros en amistat amb Sa Majestat, i altres que puguin provar degudament que són lliures a Anglaterra, o a qualsevol altre país cristià, abans d'haver sigut embarcats per transportar-los fins aquí) seran registrats i seran esclaus, i com a tal seran comprats i venuts, malgrat la seva possible conversió posterior al cristianisme. I si qualsevol esclau es resisteix al seu senyor o propietari, o a una altra persona que, per ordre d'aquell, puneixi aquest esclau, i de qui s'esdevingui la mort en tal puniment, tal no serà considerat un crim; ans el senyor, propietari i qualsevol altra tal persona que apliqui el puniment restarà lliure i absolut de tot càstig i de tota acusació per això, com si tal incident mai no hagués ocorregut.

Estatut IV i XXXIV

13. MÚSICA

You gonna reap what you sow (Cant d'esclaus).

You gonna reap what you sow
You gonna reap what you sow
Sowing on the mountain
Sowing in the valley
You gonna reap just what you sow.

Imma tell you brother, keep right on fighting
Tellin you sister, keep right on fighting
Fighting on the mountain
Fight harder in the valley
You gonna reap what you sow.

You gonna reap what you sow
You gonna reap what you sow
Sowing on the mountain
Sowing in the valley
You gonna reap what you sow.

Recolliràs el que sembris
Recolliràs el que sembris
Sembrant a la muntanya
Sembrant al vall
Recolliràs just el que sembris.

T'ho diré, germà, continua lluitant
T'ho dic, germana, continua lluitant
Lluitant a la muntanya
Lluita amb més força al vall
Recolliràs el que sembris.

Recolliràs el que sembris
Recolliràs el que sembris
Sembrant a la muntanya
Sembrant al vall
Recolliràs el que sembris.

14. MÚSICA

La rumba está buena (Changüi de Guantánamo) – Ido Torres (Cuba)

Hoy yo les quiero cantar porque
La rumba está buena.

Hoy yo les quiero cantar porque
La rumba está buena.

Hoy quiero cantar
Hoy quiero bailar
Hoy quiero tomar
Porque la rumba está buena.

Hoy quiero cantar
Hoy quiero bailar
Hoy quiero tomar
Porque la rumba está buena.

Latamblé tocando el tres
Olivares en la marímbula
Latamblé tocando el tres
Olivares en la marímbula
El guayo toca Cambrón
Las maracas Pedro Esté
Tavera con los bongós
Eso se siente repicar por qué?
Porque la rumba está buena.

El guayo toca Cambrón
Las maracas Pedro Esté
Tavera con los bongós
Eso se siente repicar por qué?
Porque la rumba está buena.

Coro: Vamo' a parrandear porque la rumba está buena
Coro: Vamo' a parrandear porque la rumba está buena
Coro: Vamo' a parrandear porque la rumba está buena
Coro: Vamo' a parrandear porque la rumba está buena
Coro: Vamo' a parrandear porque la rumba está buena
Coro: Vamo' a parrandear porque la rumba está buena...

RECITAT (11). Continuando en las otras especies de Gente las que se originan de la mezcla de *Blancos*, y *Negros*, podemos contar la primera la de los *Mulatos* tan conocida de todos, que no necesita mayor explicación; después la de *Tercerones*, que proviene de *Mulato*, y *Blanco*, y empieza a acercarse a este último, aunque el color no disimula todavía su origen, y calidad. Los *Quarterones* entran después de los antecedentes, y como se dexa inferir, provienen de *Blanco*, y *Tercerón*; y luego los *Quinterones* de *Blanco*, y *Quarterón*. Esta es la ultima, que participa de las Castas de *Negro*; y quando llegan a este grado, no es perceptible la diferencia entre los Blancos, y ellos por el color, ni facciones; y aun suelen ser mas blancos, que los mismos *Españoles*. La generación de *Blanco* y *Quinteron* se llama ya *Español*.

Antonio de Ulloa. *Relacion historica del viage a la America Meridional...* T. 1, Madrid: Antonio Marin, 1748, p. 41.

15. MÚSICA

Xicochi conetzintlé (Villancet) – Gaspar Fernandes / Anònim nàhuatl

Xicochi, xicochi,
xicochi conetzintlé
ca omie hui, hui,
yoco angelosme:
Aleluya, aleluya.

Dorm bé.
Dorm bé nen petit,
suaument els àngels
t'acompanyaran.
Alleluia, alleluia!

Xochipitzahuatl

Tiata compañoero
Ti paxalo te María
Timiyehualotzin pa Tonantzin
Santa María Guadalupe.

Veniu tots companys,
a visitar Maria,
reunim-nos a Tonantzin,
Santa Maria Guadalupe.

RECITAT (12): Hom potser dirà que aquestes colònies aviat caurien en ruïna si hom hi abolís l'esclavatge dels negres [...] Aquest tràfic de negres i la utilització de la servitud han impedit que Amèrica es poblés tan de pressa com si ho hagués fet sense això. Posem els negres en llibertat, i en poques generacions, aquest país vast i fèrtil comptarà amb innumbrables habitants. Les arts i els talents hi floriran; i als llocs amb prou feines poblats per res més que salvatges i bèsties feres, aviat només ho seran només per homes industrialsos.

Louis de Jaucourt, « Traite des nègres » (1766), dans Jean d'Alembert et Denis Diderot, *Encyclopédie ou dictionnaire raisonné des sciences des arts et des métiers*, 18 vol., Neufchâtel, Samuel Fauche, xvi, p. 532-533.

16. MÚSICA

Air pour les esclaves africains (instr.) – Jean-Philippe Rameau (1683-1764).

RECITAT (13). Benvolguts Senyors,

General, Intendent, Govern, Assessors i altres individus: sabem que som lliures i que sou conscients que gent rebel s'està oposant a les ordres del rei. Doncs bé, recordeu que els negres som nombrosos i que volem morir per aquesta llibertat; car la volem i pensem obtenir-la al preu que sigui, fins i tot per mitjà de l'ús de morters, canons i rifles. Per què, durant centenars d'anys, els nostres pares han sigut sotmesos a aquest destí que encara pesa sobre nosaltres? Déu ha creat algun home com a esclau? El cel i la terra pertanyen a Déu nostre senyor, juntament amb tot allò que contenen; heu corromput els nostres avantpassats, i no sols ells, sinó també els seus descendents. No és això terrible, senyors? S'ha de pensar en tota veritat que sou molt inhumans per no restar afectats de compassió pel patiment que suportem. Fins i tot la més bàrbara de les nacions trencaria a plorar si conegués la nostra misèria. Us permetré de pensar un temps amb quina celeritat caldria abolir una llei tan odiosa. Però al capdavall, és va que cerquem de convèncer-vos invocant els sentiments i la humanitat, car no en teniu; ans ho obtindrem per la força, car veiem que aquesta és l'única manera d'arribar enlloc. Començarà aviat si aquest perjudici no és anul·lat completament... Hi haurà torrents de sang que fluiran amb tanta força com les clavegueres que flueixen al marge dels nostres carrers.

Senyors,

Tenim l'honor de ser. Firmat per nosaltres, Negres.

17. MÚSICA

Cachua serranita nombrada *El Huicho Nuevo: No ay entendimiento humano* – Anònim (Perú, 1780), Còdex Trujillo, núm. 19 (E 192).

Baltazar [Baltasar] Martínez Compañón

Perú, Bolivia, ca. 1780, Real Biblioteca, Palacio Real, Madrid

Que cantaron y baylaron “8” pallas del Pueblo de Otusco a Nuestra Señora del Carmen de la ciudad de Trux[ill]o

[Cantan dos]

No ay entendimiento humano
que diga tus glorias hoy
y solo basta desir
qu’ eres la Madre de Dios.

No tiene la criatura
otro auxilio si no clama,
pues por tus Ruegos se libra
de la Sentencia más Santa.
Anananana...

[Respondes todas]

Anananana...

En la mente de Dios Padre,
fuiste Electa para Madre,
del Bervo que se humanó,
tomando en ti nuestra carne.
Anananana...

Más y más misericordia,
le muestras al que te clama;
y pues que somos tus hijos
llevanos a buestra Patria.
Anananana...

Una eres en la substancia,
y en advocaciones barias;
pero en el Carmen, Refugio,
y consuelo de las Almas.
Anananana...

El devoto fervoroso,
que a selebrarte se inclina,
lleba el premio más seguro
como qu’ eres madre pia.
Anananana...

Tu manto en el Purgatorio
es con qu’ el fuego le aplacas
a el porque Madre te clama,
y en Sábado lo rescatas.
Anananana...

Pues no habrá quien siendo esclavo
al fin no se vea libre
de las penas d’ esta vida
si con acierto te sirve.
Anananana...

RECITAT (14). Hem sigut atacats per una horda d’assassins, i només hi hem pogut oposar poca resistència... Hi ha un motor que els impulsa i que els manté impulsant, i que no arribem a conèixer. Tots els plantadors experimentats saben que aquesta classe d’homes no tenen l’energia ni la combinació d’idees necessàries per executar aquest projecte, la realització del qual tanmateix duen endavant amb perseverança... Hem executat molts esclaus, entre els quals deu de la vostra plantació; tots han mantingut un silenci obstinat en ser qüestionats per qui els ha armat i incitat a aquesta conspiració odiosa, tot i que admeten ser-ne culpables i haver-hi participat... Si som capaços de derrotar-los, haurem d’emprendre nosaltres mateixos el sacrifici de gran part dels equips de treball i establir la disciplina més severa per controlar aquesta gent, que costarà més que mai de comandar.

18. MÚSICA

Tumba francesa – Haití.

Vengo a presentarme ante ustedes,
Para saludar a Sayamwe.

A Sayamwe, buenas noches.
Sino entienden de lo que hablo,
digan buenas noches.

RECITAT (15). El primer objecte que va atraure la meua compassió durant una visita a una finca veïna fou una noia *sambo* formosa de vora divuit anys, lligada pels dos braços a un arbre, nua com vingué al món i lacerada d'una manera tan colpidora pels fuets de dos capatassos, que estava literalment tenyida de sang del coll als turmells. Després d'haver rebut dues-centes fuetades, la vaig percebre amb el cap penjant avall, tot un espectacle esgarriós. Quan, adreçant-me al capatàs, vaig implorar que fos deslligada de seguida, atès que havia sofert la totalitat d'un càstig tan sever, la resposta breu que vaig rebre era que, per evitar que qualsevol estranger interferís amb el seu govern, havia establert una norma inalterable en aquest cas, que era doblar sempre el càstig, que va passar a aplicar a l'instant: vaig provar d'aturar-lo, però fou en va, car va declarar que el retard no alteraria la seva determinació, ans posaria el doble d'interès en la venjança que instantàniament va començar a executar... En investigar la causa d'aquella barbaritat sense parió, vaig ser fefaentment informat que l'únic crim d'aquella noia havia consistit a negar-se fermament a sotmetre's a les abraçades abominables del seu detestable executor. Pres per la gelosia i la revenja, ho va anomenar càstig per desobediència, i així fou flagel·lada viva.

John Gabriel Stedman, *Narrative, of a five years' expedition, against the revolted negroes of Surinam, in Guiana, on the wild coast of South America, from the year 1772, to 1777*. London, 1806, vol. 1, p. 325-326.

19. MÚSICA

Lament – Mali.

20. MÚSICA

Indodana (Cant espiritual i pregària) – Tradicional isiXhosa (Sud-àfrica).

Ngob'umthatile eh umtwana wakho
Uhlale nathi hololo helele

Indodana ka Nkulunkulu
Bayi'bethelela hololo helele

Oh Baba!, Baba, Baba Yehova!
Baba, hololo, helele

El fill

El Senyor s'ha emportat el seu fill que vivia entre
[nosaltres.

El fill del Senyor Déu va ser sacrificat.

Oh Pare Jehovà.

RECITAT (16). La revolución de Cuba, al proclamar la independencia de la patria, ha proclamado con ella todas las libertades, y mal podría aceptar la grande inconsecuencia de limitar aquellas a una parte de la población del país. Cuba libre es incompatible con Cuba esclavista y la abolición de las Instituciones debe comprender y comprender por necesidad y por razón de la más alta justicia la de la esclavitud como la más inicua de todas.

21. MÚSICA

Guaracha: Ay, que me abraso, ay / El Arrancazacate – Juan García de Zéspedes (ca. 1619-1678) / Son tradicional de Tixtla.

¡Ay, que me abraso, ay!
divino dueño, ¡ay!
en la hermosura, ¡ay!
de tus ojuelos, ¡ay!

¡Ay, cómo llueven, ¡ay!
ciento luceros, ¡ay!
rayos de gloria, ¡ay!
rayos de fuego, ¡ay!

¡Ay, que la gloria, ¡ay!
del portaliño, ¡ay!
ya viste rayos, ¡ay!
si arroja hielos, ¡ay!

¡Ay, que su madre, ¡ay!
como en su espero, ¡ay!
mira en su luna, ¡ay!
sus crecimientos, ¡ay!

¡En la guaracha, ¡ay!
le festinemos, ¡ay!
mientras el niño, ¡ay!
se rinde al sueño, ¡ay!

¡Toquen y bailen, ¡ay!
porque tenemos, ¡ay!
fuego en la nieve, ¡ay!
nieve en el fuego, ¡ay!

Quereré, quereré
Quereré, quereré, quereré.

Cuatro naranjas corté
y las puse a madurar;
Si tu no las amancuernas,
yo sí las se amancornar.
Déjala que vaya,
que ya volverá;
Si amores la llevan,
celos la traerán.
Quereré, quereré.

¡Pero el chicote, ay!
a un mismo tiempo, ay!
llora y se ríe, ay!
qué dos extremos, ¡ay!

22. MÚSICA

Aguacero, aguacerito (Fiesta tradicional guajira) – Mario Oropesa (Cuba).

Cuando la lluvia comienza a caer
Yo la contemplo y me pongo a llorar
Porque yo sé que esta noche a mi novio lindo no lo podré ver
Porque yo sé que esta noche a mi novio lindo no lo podré ver.

Aguacero aguacerito cámbiate para otro lado
Porque el novio que yo tengo desde ayer me está esperando
Ya no tengo mi canoa con la creciente se fue
Mi caballo está en el monte y a mí me duelen los pies
Inundado está el camino que tengo que recorrer
Ya no más aguacerito para para de llover
Ya no más aguacerito ya a mi novio quiero ver.

Cuando la lluvia comienza a caer
Yo la contemplo y me pongo a llorar
Porque yo sé que esta noche a mi novio lindo no lo podré ver
Porque yo sé que esta noche a mi novio lindo no lo podré ver.

Aguacero aguacerito cámbiate para otro lado
Porque el novio que yo tengo desde ayer me está esperando
Ya no tengo mi canoa con la creciente se fue
Mi caballo está en el monte y a mí me duelen los pies
Inundado está el camino que tengo que recorrer

Ya no más aguacerito para para de llover
Ya no más aguacerito ya a mi novio quiero ver.

Coro: Para aguacerito, para de llover
Coro: Para aguacerito, para de llover
Coro: Para aguacerito, para de llover
Coro: Para aguacerito, para de llover
Coro: Para aguacerito, para de llover
Coro: Para aguacerito, para de llover.